

Handleiding Schema Bedrijfsorganisme

Hoort bij werkboek 'Gezond Landbouwbedrijf'.
In het boek ligt de nadruk op producten. In deze handleiding voeg ik ook 'diensten en ander soort betekenissen' toe, zoals werkplezier.
Deze aanpak past in een 'betekenissen-economie'.

1. Algemeen

Teken instructies

- Het betreffende **zelfstandig bedrijf** is de grote cirkel met **bedrijfsdelen**(=organen) daar binnen als kleine cirkels, met orgaan-naam erin. Vaak worden vaste mensen, gebouwen, grond, landschap niet apart benoemd voor de overzichtelijkheid; deze vallen dan allen onder de grote cirkel van 'het hele bedrijf'. Pijlen die bedoeld zijn voor het gehele bedrijf kun je tekenen van en naar de rand van de grote cirkel.
- Splits de **bedrijfsorganen** zó ver uit als zinvol is; voeg bijeen wat dezelfde rol speelt in t bedrijf. Het moet overzichtelijk blijven. Soms is een 2^e schema zinvol voor een bepaald thema, bijv water, energie, ecosysteemdiensten.
- **Producten, diensten** en ander soort '**betekenissen**' zijn pijlen met betekenis erbij geschreven. Indien mogelijk, maak het kwantitatief met getallen (voorbeeld: 50 ton stro aankoop en 10 ton stro uit eigen teelt).
- Als pijlen naar/van veel verschillende organen zouden lopen en een warboel dreigen te maken, gebruik dan de buitencirkel om de **betekenis voor het geheel** aan te duiden.
- **Koppelbedrijven** zijn kleine cirkels buiten de eigen bedrijfscirkel. Een bedrijf is pas een koppelbedrijf als er een wederzijdse relatie is, dus zowel een pijl heen als terug (bijvoorbeeld stro heen en mest terug). Handig om boven of beneden het eigen bedrijf te tekenen.
- **Input-pijlen** komen van de linkerkant de bedrijfscirkel in, **output-pijlen** gaat aan de rechterkant de bedrijfscirkel uit.

- **Economie:** Pijlen voor producten en diensten waar geld voor betaald wordt zijn **rood**, waar geld voor gekregen wordt zijn **groen**. Schenkingen zijn **blauw** (zowel ontvangen als gegeven). Als je niet voldoende geld krijgt voor een dienst, dan is het deels een schenking (dus groen+blauwe pijl). Interne pijlen **binnen** de economische bedrijfseenheid zijn **zwart**. Ook zijn de pijlen **zwart**, die niet tot jouw economie behoren (bijv het vlees dat de slachter doorverkoop, nadat hij jouw koeien heeft betaald).
- De rode en groene pijlen zijn terug te vinden in de '**exploitatie rekening**' van een bedrijf, waarin de jaarlijkse in- en uitgaven staan vermeld. De blauwe en zwarte pijlen zijn van belang bij de zingeving van een bedrijf. We laten de grote investeringen (die in de boekhouding met 'afschrijving') meestal weg (zoals nieuwe schuur, trekker). Hiermee vormt het maken van dit schema belangrijk voorwerk voor het later opstellen van de exploitatie-rekening.
- Voor de overzichtelijkheid laten we de **eenmalige kosten** (gebouwen, machines) die over vele jaren worden afgeschreven (balans) hier weg. Voor gevorderden kan dit in een aparte tekening worden onderzocht.
- **Bedrijfsdelen**, waarvan het onduidelijk is of ze bij het bedrijf horen, kun je weergeven als orgaancirkels half over de buitenrand van de eigen bedrijfscirkel. Voorbeelden: machine-coöperatie samen met meerdere bedrijven, een onafhankelijke zzp-er die op jouw bedrijf zorg organiseert, een boerenwinkel in de stad door jouw bedrijf georganiseerd.

Controle achteraf van het schema

- Zijn er bedrijfsdelen (organen) die een vergelijkbare rol vervullen? Kun je die samenvoegen voor meer overzicht in het plaatje? Bijvoorbeeld: vleesvarkens en vleeskoeien samen als vleesvee.
- Loop alle bedrijfsdelen een voor een na en kijk per orgaan of de pijlen er staan wat ze nodig hebben en wat ze bieden aan andere delen of aan het geheel.
- Loop het rijtje inputs langs en kijk of wat er in gaat ook ergens wordt opgebruikt of er ook

weer uitgaat. Bijvoorbeeld als regen je bedrijf ingaat, dan moet dat water het bedrijf ook ergens weer uitgaan (aanvulling grondwater, verdamping, in de melk, etc).

- Loop het rijtje outputs langs en kijk of de bijbehorende input er ook bij staat.
- Wordt het duidelijk hoe de verschillende bedrijfsorganen elkaar en het geheel versterken. Bijvoorbeeld door klantenbinding, sfeer, 'astraliteit' (bij bd).

Hierna volgen voorbeelden van (1) organen en (2) van diensten en producten.

2. Voorbeelden van organen (cirkels)

Dit zijn aanwijsbare plekken/mensen op het bedrijf waarvoor verantwoordelijkheid en zeggenschap bij het bedrijf liggen ('geeltjes'). Kies op welke schaal uitsplitsen of samenvoegen zinvol is! Als de functie van organen hetzelfde is, kun je ze bij elkaar nemen. Ook als ze op verschillende plekken in het bedrijf te vinden zijn. Bijvoorbeeld: een paar kippen, geiten, schapen (allen voor gezelligheid en een beetje vlees, allen hebben voer, drinken, hok nodig).

Mensen

De mensen (boer, medewerker, stagiair), kun je zowel als orgaan binnen het bedrijf tekenen, als buiten het bedrijfsorganisme. Ik laat de keuze afhangen van de mate waarin deze mensen wezenlijk zijn voor de het bedrijfsidentiteit.

- Identiteitsdragers: bedrijfsleider, vaste medewerkers, schoonvader (bij complex bedrijf vaak niet apart getekend, maar behorend bij het 'bedrijf als geheel').
- Losse medewerkers, loonwerkers (veelal getekend als betaalde input arbeid), stagiaires (met wat ze bieden en vragen).

Takken van landbouw

Hierbij horen de benodigde gebouwen, afrastering, kennis, evt grond, etc.

- Bodem (met organische stof, kan apart genoemd als orgaan, als opbouw van bodemvruchtbaarheid een belangrijke rol speelt in je bedrijf), zo niet dan reken je de bodem bij je takken van landbouw.
- Fijne tuinbouw, Grove groenten, Kruidenteelt
- Akkerbouw, poot aardappelteelt
- Groot Fruit, Klein fruit, Hoogstamboomgaard
- Melkkoeien, Vleeskoeien, Jongvee, Stier
- Melkgeiten, Legkippen
- standweide, maaiweide
- Groenbemester (of binnen akkerbouw)
- Groente opkweek (of binnen tuinbouw)
- Compostplaats, Mestvergister,
- Bloembollen, bloemeteelt, Aquacultuur

Verwerking

Hierbij behoren de benodigde gebouwen en kennis

- Broodbakkerij, Maalderij, Worstmakerij, Kaasmakerij, Brouwerij, Jammakerij.

Opslag, Handel

- Sorteeral, Koelcel
- Afzetcoöperatie
- Boerderijwinkel, marktkraam.
- Pakketten depot, Internetwinkel

Natuur- en waterbeheer

- Houtwallen, klimplanten, hakhout
- Slootranden, poel, helofytenfilter
- Schraal grasland, heide, bos
- Weidevogelland, ganzenland, nestgelegenheid
- Nectar (bijen), bessen (vogels)
- Waterbuffer, bassin, ondergrondse tank, poel

Recreatie

- Eet/theehuis, Eier-automaat bij de weg
- Groepsaccommodatie, Camping, B&B
- Pensionpaarden en paardenbak

- Kanoverhuur, klompenpad, boerenbed

Educatie/kunst

- Kinderwerkweken, Kinderboerderij, schooltuintjes
- Lezingen, Infoborden
- Stagiaires, studiebijeenkomsten
- Kookworkshop, Beeldentuin

Energie

- Windmolen, Zonnepanelen
- Biomassavergister, Houtverbrander, Bioraffinage-unit, restwarmte.

Zorg/woon-/werkruimte

Alleen zo verre ze niet onder de normale bedrijfsgebouwen al horen

- Dagopvang demente ouderen
- Permanent wonen autistische jongeren
- BSO-ruimte, Kantine, Burgerwoningen
- Woonruimte stagiaires
- Vergaderruimte, Houtwerkplaats (verhuur).

3. Voorbeelden van 'betekenissen' zoals producten en diensten (pijlen)

Deze kunnen zowel bij IN als bij UIT aan de orde zijn. Alle pijlen krijgen zo'n toelichting. De kleur van de pijl geeft de economische betekenis (kost geld, levert geld, schenking) aan.

Mest

- Koemest, compost, kalisalpete, Kalk, vinasse
- Stikstofbinding (door vlinderbloemigen)
- Stikstof-depositie, stikstof-ontsnapping.

Organische materialen

- Houtsnippers, strooisel, stro

- Snoeihout, afval fruit, kaf,

Veevoer

- Hooi, gras, krachtvoer, bodemdieren (kippen)
- uitgesorteerde wortels, appels, ...

(verwerkte) Producten

- Melk, vlees, eieren, eierkoeken
- Slachtvee, verpakt vlees
- Kaas, yoghurt, ijs, kefir, jam, wijn, sap, ...
- groenten, fruit, aardappelen, koolzaad(olie)

Uitgangsmateriaal

- ki-sperma, jong vee
- plantgoed, zaden, jonge bomen

Ecosysteem-diensten (zie ook bij water)

- Zonlicht, wind, regen, schaduw, beschutting
- lucht: CO₂ N₂ O₂ CH₄ N₂O, koolstof-binding
- biodiversiteit, mooi landschap, ...
- waterbufferend vermogen vd grond

Waterhuishouding

- Grondwater, regen, waterbuffer, gewasverdamping (meestal schenking, tenzij je voor het recht op grondwatergebruik ook wat betaalt!)
- Leidingwater, rioolwater (betalen)
- Drinkwater, spoelwater, beregening (betalen)
- Uitspoeling en schoon slootwater (schenking!)
- Afvalwaterzuivering, peilbeheer, dijkbeheer (betalen aan de Waterschappen)

Bouwmaterialen/machines

- diesel, elektriciteit, aardgas, warmte, uitlaatgassen
- trekker, machines, oud ijzer, onderhoud
- bouwhout, betonplaten, sloopafval

Productiehulpmiddelen

- Vliesdoek, folie, vogelnet, touw, zakjes, potaarde, boompalen, afvalplastic, bestrijdingsmiddelen
- diergeneesmiddelen, hekpaaltjes, touw, afvalplastic.

Diensten

- Arbeid als input door medewerkers (arbeid door de vaste mensen laat je voor de overzichtelijkheid vaak weg)
- Loonwerk (zowel in- als output)
- Trekkraft, grond-omwoeler (hulp van dieren)
- Zinnvolle arbeid als output, opleiding, winterwerk (medewerkers/zorg/vrijwilligers)
- Aangenaam leven, wonen, levensonderhoud
- Boerderijbeleving, vergaderplek
- Werkplezier, aangename woon/werkplek, schoonheid,
- Verlevendigen (Bd-preparaten, kinderen)
- Bestuiven (insecten), bevruchten (stier, ki)
- Onderzoek, advies, inspiratie, diergezondheid (dierenarts).
- Maaien, begrazen, snoeien, verschralen, mest uitspreiden, biodiversiteit (natuurbeheer)
- Emeltenbestrijding, muizenbestrijding, bestuiving.
- Risico spreiding, afzetzekerheid, ...

Financiering

- **Let op: er staat NOOIT 'geld' of 'verkoop' of 'loon' of 'subsidie' of 'kosten' bij een pijl !**

De toelichting bij de pijl geeft de betekenis aan. De kleur van de pijl geeft aan of er betaald wordt voor de aangegeven dienst of product.

- Financiering via lening, vooruitbetaling, aandelen, basis-inkomen voor levensonderhoud (bijv via inkomen partner)
- Ideaalbevrediging, goed gevoel (bij schenking door idealisten)

- Tegoedbonnen, kerstpakket, restproducten (betaling in natura aan vrijwilligers, crowdfunding)
- Ontvangen subsidies vertaal je naar de dienst waarvoor dit geld wordt gegeven, bijvoorbeeld: weidevogelbeheer of leerplek voor stagiaires. Als de subsidie slechts een deel van de kosten dekt, maak je de pijl deels groen (deel betaling door subsidie) en deels blauw (deel schenking).
- Oude dag voorziening, reservering, risicospreiding.
- Levensonderhoud of werkgelegenheid (als loon voor jezelf of medewerkers). Hoe de pijlen lopen hangt af of je de medewerkers als orgaan binnen het bedrijf of daarbuiten tekent.
- Basis-inkomen per hectare voor boeren, eco-stimulering, jongeren-stimulering (GLB premie's)
- Bijdrage aan rijkschatkist (als belasting).
- Denk ook aan organisaties om je heen. SKAL zorgt voor een betrouwbaar bio-merk. Biodynamische vereniging biedt kennis/ontwikkeling, etc. Daar betaal jij voor met je lidmaatschap.

Grondgebruik

- Grondgebruik is de dienst. Je kunt daaraan zo nodig toevoegen op welke manier ervoor wordt betaald, bijv. via pacht, huur, rente/afbetaling banklening.

Stagiaires / starters / afbouwers

- Persoonlijke betekenissen: ervaring, kennis, aanmoediging, overnachten/eten, arbeid.
- Maatschappelijke betekenis: opleiding boeren van de toekomst.
- beleving, inbreng historische kennis, onderhoud gereedschap, kinderoppas, zinnvolle dag (bijv door de vorige boer).